De moeder

Henriette Roland Holst-van der Schalk

bron
Henriette Roland Holst-van der Schalk, *De moeder*. W.L. & J. Brusse, Rotterdam 1932

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/rola003moed01_01/colofon.php

Let op: boeken en tijdschriftjaargangen die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn. Welke vormen van gebruik zijn toegestaan voor dit werk of delen ervan, lees je in de gebruiksvoorwaarden.

dbnl digitale bibliotheek voor de Nederlandse letteren

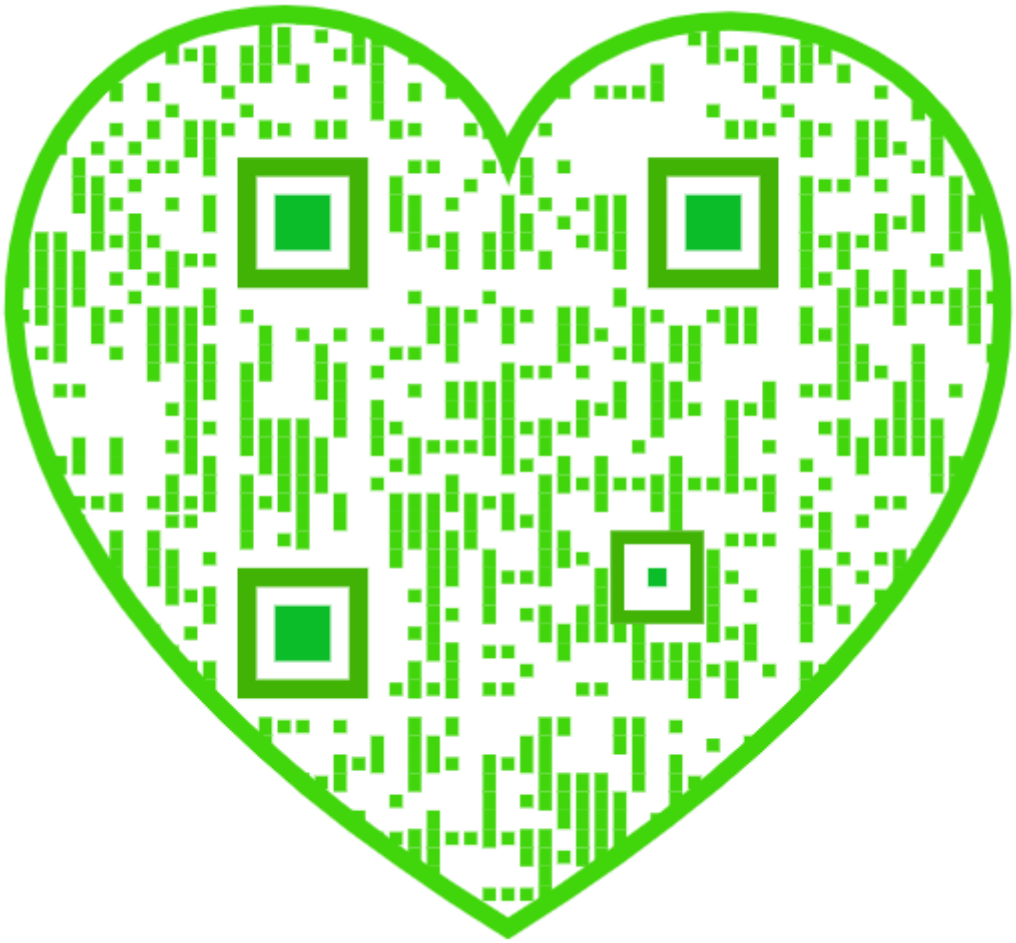

Spelers

DE MOEDER
DE LEIDER
EMMANUEL
ZIJN VADER
ZIJN MOEDER
ZIJN MEISJE
EEN GEESTELIJKE
EEN GRIJSAARD
EEN KLERK
EEN ANARCHIST
EEN WERKLOOZE
EEN RIJKE
EEN GELOOVIGE
LEENDERT EN NEL
TWEE VROUWEN
EEN JONGEN EN EEN MEISJE
EEN METAALARBEIDER
EEN CHEMIKUS
EEN INGENIEUR
EEN ASSISTENT
EEN RECHTER
BESCHOUWEND KOOR
ARBEIDERSKOOR
FASCISTENKOOR
WERKLOOZEN
KAPITALISTEN
SOLDATEN

Eerste bedrijf

ARBEIDERSKOOR
Nood en gezwoeg, gezwoeg en nood
elke dag opnieuw, ja opnieuw elke dag...
En aan 't einde der dagen wacht de dood
en zamelt ons onder zijn streng gezag...

De dood, kan hij onze trooster zijn?
Wij kennen van 't leven alleen de pijn.
Wij kennen alleen zijn schaduw zwart;
en er is zulk een honger in ons hart!

VROUWEN
Wij derven en lijden, wij zijn krachtloos, ziek.
Wij zwoegen, dag en nacht, in de fabriek.
Onze kinderen zijn zwak en sterven;
wij hebben geen zog, want wij hebben geen brood.

ALLEN
O God in den hemel, zij noemen U groot,
goedertieren, almachtig... wat laat g' ons verderven?
Waarom laat ge ons te gronde gaan?
Wat hebben we, wat hebben we misdaan?

EEN GRIJSAARD
Stil: men moet dulden, geduldig door 't leven gaan,
om eens de hemelsche vreugden te erven.

EMMANUEL
Dat kan niet waar zijn! God wil niet onze ellende;
ge hebt zijn wil niet goed verstaan...
Zeker zal hij den weg ons wijze' uit deze hel:
hij kan niet willen, dat w' in haar versmachten.

DE GRIJSAARD
Jij blaag! Wat ken jij Gods wil, zijn gedachten?
Het leven is beproeving en geen spel.

(De Moeder en de Leider komen op.)

MOEDER
Luistert, kindren: uw leven wordt nu prachtig.
Ik breng u een boodschap van groot heil.
De tijden zijn van nieuwe tijden drachtig;
een pad gaat ope' al is het smal en steil.

Het is niet God, die mij heeft gezonden;
ik weet niets van hem, ik heb enkel konde
van wat tusschen menschen op aarde is.

Ge kunt u verlossen uit eigen kracht,
de vaders worden van een vrij geslacht:
dit licht breekt door in uw duisternis.

STEMMEN VAN OUDEREN
We begrijpen haar niet... Waar spreekt zij van?

STEMMEN VAN JONGEREN
Van ons, van een heil, dat door ons zal komen.

STEMMEN VAN OUDEREN
Zulk heil bestaat alleen in droomen...

MOEDER
Het menschenheil, het wordt door u geboren:
't allen te brengen, zijt gij uitverkoren;
uit de vaalte uwer levens slaat de gloed
die d'aarde in vrijheid ontgloeien doet.

Aan d'ijz'ren monsters der heeren gebonden,
doorleedt g' uw dagen in kommer en nood,
de smaak van het leven werd in uw monden
wranger dan de smaak van den dood.

Elk uwer is een niet'ge korrel zand,
maar samen wordt ge een oneindig land.

Geen uwer kan alleen zich oprichte' en bevrijden;
geen uwer vindt alleen den uitweg voor zijn nood,
maar samen richt g' u op, en aan der tijden
al-ouden stam ontkiemt een nieuwe loot,
een nieuwe menschheid, fonklend-jong
van hand, van hart, van wil, van oog, van tong.

Zoo elk van u regelt zijn stap naar der makkers stap,
zoo elk zichzelf verliest in de makkerschap,
zoo ieders zwakheid aan aller kracht geneest,
dan groeit ge aaneen tot één lichaam, één wil en één geest;
dan zult ge d' aarde en alles wat op haar den arbeid dient,
maken tot bezit van allen en de mensch wordt den mensch een vriend;
de vrucht van ieders arbeid stroomt in tot het groote geheel,
en aan de bron der gemeenschap laaft zich ook het kleinste deel.

LEIDER
O arbeiders van alle landen,
werpt af uw ketens, sluit u aaneen, volgt deze vlag.

Uw arbeid schept voor meesters goud en macht
en hij verzwaart uw eigen keten,
maar door hem groeit ge ook zelf in kracht:
ge wordt een rots zonder scheuren of spleten.

In den schoot der eeuwen rijpt de dag,
waarop ge 't leven zult nemen in uwe handen,
te vormen 't naar den wil, die in u groeit
en naar het beeld, dat in u gloeit...

MOEDELOOZEN
In ons gloeit niets; knechtschap heeft ons àlles ontnomen:
vertrouwen in eigen kracht en wil-tot-daad;
we zijn als dooden en vreezen toch òm te komen;
we vreezen... alles... Knechtschap in het kleinere kwaad.
Voor ons, voor ons is het te laat...

VROUWEN
We kunnen niet strijden; we zijn te onwetend, te zwak:
het was de zorg, de eeuwige zorg, die ons brak.

HOOPVOLLEN
Wij hebben het altijd geweten diep in ons gemoed,
het zong mee in het verste gonzen van ons bloed;
we hebben geweten, dat zou flikkren het zwaard,
dat wij niet om te dulden waren gezonden op aard,
dat ons wachtte een hoog en heerlijk lot
omdat ook wij zijn kindren van God.

ONGEDULDIGEN
Zeg het nu, zeg het gauw,
hoe w' ons moeten richten,
hoe ons waapnen, hoe
strijde' om hen te doen zwichten.

Onze zielen zijn rauw
van hunkrend smachten:
wij kunnen niet wachten!
Zeg het nu, zeg het gauw...

OVERMOEDIGEN
Ga ons vooraan:
wij volgen allen;
blaas tot den aanval, dra
zal de vesting vallen...

OUDEN VAN DAGEN
Wij zagen veel wat opkwam en verging;
ons lot bleef zich gelijk in alle verandering
en 't zal zich blijven gelijk, wat g' ook poogt of doet.

't Bloed in onze ad'ren is armer dan hun bloed;
ons verstand kan zich niet meten met hun verstand.
God schiep ons hun mindren; geprezen zij zijn hand.

EMMANUEL
Dat is niet waar; God schiep ons aan hen gelijk;
allen kindren van zijn toekomstig rijk.

Vader en moeder, vriend en bruid,
mijn hart werd een vlam, mijn wil stroomt vrij uit.
Verhef niet klagend om mij uw stem:
ik hoor bij haar en ik hoor bij hem.

Ik hoor den roep en ik voel den drang:
ik ga, ik moet gaan, ik wachtte te lang.
Een wereld vliegt open door mijn bloed:
de vrijheid roept mij; ik ga, ik moet.

(Hij verlaat het koor en treedt op den Leider en de Moeder toe.)

Hier ben ik; neemt mij; o ik wist niet
dat ge leefdet: ik wachtte, ik hoopte, ik leed;
ik dacht in al mijn oneindig verdriet
'Het kan niet zijn, dat God ons vergeet'.

O gij, die nu mijn moeder zult zijn,
liefste aller vrouwen, zoo schoon, zoo rein,
zoo zacht en teeder, zoo dapper en sterk,
zoo ruim, ruimer dan de ruimste kerk,
en zoo rijk, zoo overstelpend rijk...
O moeder, neem tot jouw kind mij aan;
laat mij van jou zijn, laat mij met jou gaan,
overal, overal waarheen jij gaat...

O vader, dien ik hier verschrijf,
aanvoerder, leider, mijn hart en mijn lijf,
neem mij! Geef mij van uw kracht van uw moed;
laat mij uw zoon zijn! Niet door het bloed,
maar door wat meer is dan bloed, door den geest.

MOEDER
Mijn kind, ik ben altijd jou moeder geweest...

LEIDER
Ik was jou vader, maar je wist het niet.

ZIJN MOEDER
O nu doe je mij voor het eerst verdriet,
mijn kind; mijn kind, ik ken je niet meer!
Je was zoo gehoorzaam, bescheiden en teer,
en nu wil je mee met die vreemde vrouw
en dien vreemden kerel de wereld in...

Kind, de wereld is niets voor jou:
blijf, waar je werd gehore' en getogen:
doe je plicht, als je vader deed,
en zorg dat je niet te bidden vergeet:
de wereld komt zonder jou ook wel terecht.

ZIJN VADER
Jongen, luister naar wat moeder zegt:
als je naar haar hoort, wordt je nooit bedrogen.

Wat die twee daar willen, dat is slecht.
Zij willen wat niet kan en niet mag:
zij hijschen de roode oproersvlag,
zij staan op tegen 't rechtmatig gezag.
Vermorzeld zullen ze beide worden,
vergaan in den roekeloozen strijd!
Heeren en knechten zijn een deel van Gods eeuwige orde.
Keer tot ons terug, nog is het tijd!

ARBEIDERSKOOR
Beter moeizaam te leven met gebogen rug,
dan door overmoed den dood te vinden!
Wees verstandig, Emmanuel, keer terug, keer terug.

EMMANUEL
En wat dan nog, of ik strijdend ten onder ga,
zoo ik in het hart der makkers weer opsta?

Moedig sterven voor de gerechtigheid,
dat is heerlijk! Dat noem ik leven!
Lang genoeg zijn we arme tobbers gebleven:
nu worden we tot strijders gewijd.

ZIJN MEISJE
Emmanuel waar wil je heen?
Je gaf mij je woord, laat je mij nu alleen?
Hier zouden we bouwe' onze kleine kluis
en stichte' een gezin en wonen in vrede
en sterve' in de goede oude zede
der vad'ren...

EMMANUEL
De zede is slecht, die tot gruis
de levens stampt van duizenden menschen
en daaruit voor de rijken een voetstuk bouwt...
O kind, van al mijn vurige wenschen,
is de vurigste deze, dat jij ook aanschouwt
het heil, dat ik zie, dat ik voel nad'ren...
Als je in mij gelooft en van mij houdt,
kom dan mee. Laat de zede der vadren!
Help me! Samen zijn we eens zoo sterk!
Samen kunnen we alles verzetten...

HET MEISJE
Ik kan niet,... ik durf niet... je schendt heilige wetten
zeggen ze...

EMMANUEL
Wie zegt dat?

HET MEISJE
Vader... moeder... de kerk.

EMMANUEL
O kind, wees dapper, ga mee, ga mee!
Laat ze toch allemaal praten...
Wij bouwen de kerk van menschlijke vree,

van menschlijk geluk.., O kom, meisje, kom,
help ons...

MEISJE
Als ik kan... ik ben nog maar dom,
En als ik mag... van vader.

HAAR VADER
Hier blijven...

EMMANUEL
Zeg hun toch, dat je wilt... Ach, zij blijft stom!...
Zijn de zielen niet één, laat dan scheiden de lijven.

GEESTELIJKE
Mijn zoon! hoor naar mijn gebod!
Zij prediken opstand ook tegen God.
Keer terug: je eeuwige ziel loopt gevaar.
God zelf heeft de wereldsche machten gesteld:
als de dag en de nacht, als wat licht is en zwaar,
zoo maakte hij rijken en armen, de knecht
en den meester... Wie poogt in het levensveld
omver te werpen zijn orde, is rebel,
en streeft Lucifer na op diens wegen...
Hij verbeurt de genade en valt in de hel.

EMMANUEL
Liever in de hel met makkers duizend jaar,
liever uit haar nooit opgestegen,
dan in den hemel met vleiers en slaven één uur.
Wij tarten het helsche vuur!

En zoo de God, die woont in uw kerken
tegen ons is en tegen wat wij bestaan,
dan gaan wij zonder hem den mensch verlossen, dan gaan
wij zonder hem uit tot onze werken!

Vaartwel gespelen, ten tweede keer;
vader en moeder, ik ken u niet meer;

ik ken nu nog enkel haar en hem,
haar stralende blik, zijn dappere stem.

LEIDER
Wie wil met ons ploegen het levensveld,
dat de zaaiers die komen het vinden besteld?

EMMANUEL
Strijdt, makkers, mee voor menschenrecht,
voor menschwording van den laatsten knecht.

MOEDER
Wie werpt d'innerlijke boeien af
en staat op, een levende, uit het graf?

JONGELINGEN EN MEISJES
Ik moeder.
En ik.
En ik...
Wij allen
die jong zijn en hunkren naar geluk...
Wij sterven liever, dan langer dien druk
verdragen... wij allen, wij allen behooren
te saam; wij staan allen in éénen strijd...

OUDERE ARBEIDERS
We wachtten op u, we zijn bereid.
We waren dood, we worden herboren.

ALLEN
Makkers vooruit, tot de goede gevechten,
wij willen brood, wij willen vrijheid, wij willen rechten!

We vreezen u niet meer! We zijn niet langer knechten,
We dringen u terug, stap voor stap!

(kapitalisten verschijnen.)

KAPITALISTEN
Halt! geen stap verder! Wat vermeet ge u, knechten?
We zullen u leeren tegen ons op te staan,
van vrijheid en van broederschap te droomen!

Terug naar 't hok waaruit ge zijt gekomen!
Wij hebben middlen u te dwingen!
Gehoorzaamt, of het zal u slecht vergaan!

(soldaten verschijnen.)

ARBEIDERS
Broeders! Hoort ge ons bloed in uw ad'ren niet zingent?
Zoo ge ons bloed vergiet, vergiet ge uw eigen bloed.
Ge zijt met ons uit één stam geboren,
ge werd met ons tot één werk verkoren:
helpt ons broeders!

LEIDER
Toont nu waarachtigen moed.

OFFICIER
Wie overloopt tot de opstandelingen
verraadt zijn koning en zijn vaderland.

GEESTELIJKE
Denkt aan de hoogste en heiligste dingen:
't lot van uw vrouwe' en kindren is in uwe hand.
Dit gespuis loopt storm op den eigendom;
het keert zich tegen God...

EEN VROUW
Wat gaat ons uw god aan? Als wij smeekten bleef hij stom!

EEN MAN
De eigendom? Ik heb geen hemd aan mijn lijf...

EEN ANDER
En ik heb vandaag nog niets gegeten.

ARBEIDERS
Wij hebben niets te verliezen dan onze keten.

MOEDER
Gij hebt een wereld te winnen...

ARBEIDERS
En winnen zullen wij haar...

LEIDER
Schaart u makkers: de groote strijd gaat beginnen:
wij moeten er door...

SOLDATEN
Halt of wij schieten...

EMMANUEL
Schiet jullie maar.
Wij strijden voor alle verdrukten, verstootnen, ontrechten.
Wij strijden, wij vallen in goede gevechten:
ons is de toekomst...

MOEDER
Voor wie in 't leven geloove' is de dood niet zwaar...

ARBEIDERS
Gij kunt ons kwellen, ons dooden:
ge houdt ons van den strijd niet terug!
We buigen niet meer den rug:
wij tarten uw gezag, uw wet, uw recht,
wij tarten uw valsche goden!
De mensch in ons stond op in den knecht.

LEIDER
Makkers vooruit: van gevecht tot gevecht!

MOEDER
Tot het onrecht verzinkt en omhoog rijst het recht!

BESCHOUWEND KOOR (EERSTE HALFKOOR)
Ge wilt het heilge, het groote:
wat ge wilt is de wil van God.
Strijdend volbrengt ge zijn gebod,
uw verzet heeft een weg naar omhoog ontsloten.

TWEEDE HALFKOOR
Niet uit u, niet uit u de kracht
die u stuwt: 't wordt in u volbracht.

EERSTE HALFKOOR
Keert u af van de valsche goden
die zij hebben opgericht:
uit uw smachten, uit uw diepe nooden,
vormt zelf zijn waarachtig gezicht.

TWEEDE HALFKOOR
Een vonk sprong over van heilig vuur
naar uw hart, naar uw hoofd: vuur van eeuwigen duur.

EERSTE HALFKOOR
Zoo ge God niet vindt in de kerken,
verlaat ze dan en trekt heen,
hem te zoeken in 't hart, in zijn werken...

Verbrijzelt vrij de zerken,
verbrijzelt den killen steen,
waar zij in opsluiten wilden
den Eeuwig-Onverkilden,
den levenden stroom, den levenden gloed,
die de harten gloeien en stralen doet.

Zoekt hem langs uw eigen wegen:
op alle komt de mensch hem tegen,
die vermag te luistren, stil,
naar wat zijn diepst wezen wil.

TWEEDE HALFKOOR
Maar weert niet zijn levende krachten,
weert zijn liefde niet uit uw droom!

Verleer uw hart niet den schroom
en de eerbied niet uw gedachte:
zij bannen de duistere machten,
loerend in den levensstroom.

EERSTE HALFKOOR
Groote stem heeft geklonken,
echo's planten zich voort,
voort door ruimte en tijd,
werken in de eindigheid...

Vuurgloed steeg hoog omhoog:
daarvan zwermden uit vonken,
vielen neer in een wijde boog.

Groote stem sprak het vlammen-woord:
vlammendaden kwamen daaruit voort.

TWEEDE HALFKOOR
Vlammenwoord, vlammendaad: zij richtten
niet enkel zich tegen het beeld
waar heerschers God toe misvormden:
zij hebben harten geteeld
van blinden haat doorstormden.

Van de innerlijke lichten,
waar menschenharten van leven,
wordt het zachtste, het blankste gedoofd.
Eens zullen zij kwijnen en treuren...

EERSTE HALFKOOR
Een sterke, machtige wil
heeft een impulsie gegeven
en de wat'ren des levens gekloofd...

TWEEDE HALFKOOR
Maar in 't hart, in 't hart vielen scheuren..

EERSTE HALFKOOR
Een machtige geest hief het teeken
waarnaar alle onterfden zich richten:
oorlogsvaan hief hij in top...

TWEEDE HALFKOOR
Hard en harder worden de gezichten;
wil, meesters kracht te breken,
zuigt de zielen der strijders op.

EERSTE HALFKOOR
D'impulsie is gegeven;
de machtige wil werkt voort.
oogst rijpt van dappere daden;
koene gedachtenzaden
vliegen van oord tot oord...

De scharen groeien gestaag
en de gilde der meesters vreest...

TWEEDE HALFKOOR
Maar het schoonste uur is geweest...

EERSTE HALFKOOR
Want in alle strevingen wassen
aardduistere elementen,
die binnensluipen de tenten,
en de wacht aan de poorten verrassen.

En na een onstuimige lente
en een zomertij vol gouden
zegepralenden gloed,
klimt omhoog door de leden koude.

En uit den makkerstoet
zie ik sommigen zich losmaken
om gevaarlijke wegen te gaan...

TWEEDE HALFKOOR
Zij leerden niet, 't zelf verzaken.

EERSTE HALFKOOR
En and'ren, vuurgen, maar die blaken
van een onheiligen gloed
zie ik zich in hun doelen verbijten.
Recht is hunner dagen spoor;
hun wil is gaaf, niets kan hem splijten;
hun hart volgt den heer, dien 't verkoor.

TWEEDE HALFKOOR
Maar de zachte kracht heeft hen begeven,
die de sterren wentelen doet...

GEHEELE KOOR
Vol gaten valt altijd het leven,
elke daad wordt als schuld geboet.
En als wij in U niet schuilen,
en ons niet aan uw liefde optrekken,
dan struiklen wij over de kuile' en
verzinke' in een grondeloos bekken.

Tweede bedrijf

BESCHOUWEND KOOR
Ze zijn groot geworden, ze hebben macht verworven,
ze drongen de meesters terug van paal tot paal;
velen leden; velen zijn in den strijd gestorven:
hun offer droeg zaad van zegepraal.

Zij dwongen de wet, zich naar hun nood te richten;
zij noopten 't gezag, te wijken voor hun drang:
hoort hen getuigen van 't groote dat zij verrichtten;
zingen van 't bereiken den zegezang.

ZELFVERZEKERDEN

(afwisselende groepen)

Wij drongen terug het kapitaal;
wij stelde' aan zijn hebzucht perk en paal;
den heelen mensch eischte 't op weleer;
àl zijn levenstijd behoorde den heer.

Wij rukten af een stuk van den tijd,
dat de werker moet zwoegen in dienst van zijn heer:
wij gaven den werker zich zelven weer:
wij hebben zijn lijf en zijn ziel bevrijd.

Wij vonden den werker gebonde' en ontrecht,
een paria, een verachte knecht;
wij hieven hem op tot een eigen recht.
Wij dwongen den staat te schrijve' in de wet,
dat werkkracht geen waar is als andere waar,
wij dwongen hèm te erkennen hààr,
als in 't leve' en de ziel van den mensch gebed.

W' ontsloten den werkers den toegang wijd
tot het weten, dat onfeilbaar bevrijdt.

W' ontsloten hun het glanzend rijk
dat is en weer niet is, aan 't leven gelijk;
dat in gloed ligt, die niet van de aarde is:
der schoonheid bewogen verblijdenis.

Wij drongen binnen 't regeerkasteel:
we zetten den heeren het mes op de keel;
we deden de muren van 't onrecht vallen;
we maakten den staat een staat van allen.

Wij voerden hen weg uit de krotten waarin
te gronde ging geslacht na geslacht;
wij bouwden hun woningen waar de zon in lacht,
we gaven hun tuinen. We maakte' een begin.

Wij maakten een begin. Wij boorden een bron;
we plantten een stok, we bouwden een brug:
de droom heeft geen grenzen, maar de stof is stug.
Sterk was de weerstand, de wil overwon.

EMMANUEL
Wie zijn dezen, die zoo zelfvoldaan
zich verhoovaardigen op hunne daden?
Hoort men ze, men zou wanen dat de aarde
op weg is naar een paradijs te worden...

Broeders! Wij zijn daar nog ver vandaan.
Zoo ge waarlijk der moeder kindren zijt,
hoe kunt ge dan roemen op het volbrachte?
Ziet g'iets opkomen van de heilgedachte
die haar hand uitstrooide in den akker tijd?

LEIDER
Zwartkijker, ga uws weegs; wij hebben u niet noodig,
uw maningen zijn voor de makkers overbodig,
dit wete' ook zij: nog heerscht de oude orde.

Maar wie de waarde van 't bereikte altijd
verkleint, houdt af van daden, af van strijd:
hij zaait ontmoediging...

ZELFVERZEKERDEN
Wij willen niet ontmoedigd worden,
willen gelooven aan wat we volbrachten.
Wie ons rooft dit geloof, rooft onze krachten.

EMMANUEL
Ik roof u 't geloof aan 't volbrachte niet,
ik zelf word ook daardoor gedragen,
maar wie 't in valsche afmetingen ziet
als gij, als gij vervalt tot zelfbehagen,
vergeet dat het grootste bleef onvolbracht.
Over de aarde is het nog altijd nacht;
zon van gerechtigheid is nog niet opgegaan.

ZELFVERZEKERDEN
Wij heffen haar omhoog...

EMMANUEL
O, broeders, welk een waan...

Waarom zwerven doelloos over de straat
mijn broeders in troepen, de oude' en de jongen?
Waarom is hun tint zoo grauw en zoo vaal,
hun oog zoo dof, hun gestalte zoo schraal?
Is de adem zoo zwak, die stijgt uit hun longen?

Voer terug hen naar d'arbeid, opdat zóó geneest
de slapte van 't lijf en verkloekt zich de geest.

ZELFVERZEKERDEN
Dat kunnen we niet. We hebben geen macht.
Kapitaal heeft dit over hen gebracht.

EMMANUEL
Waarom zijn mijn zusters zoo rood en wit?
Waarom zijn haar lichamen zoo geschonden?
Waarom zijn haar dorre leden omwonden
met kostbare lappen? En wat is dit,
die schreeuw van moeders, scheurend de nachten,
in wier schoot men wordend leven schendt,
omdat voor haar het ‘blijde verwachten’
verkeerde in kwellingen zonder end;

omdat levens zoetste geheimenis
voor haar een schrikbeeld geworden is.

Wat hebt ge vermocht, wat hebt ge bereikt,
zoolang deze hel niet van ons wijkt?

ZELFVERZEKERDEN
Hun nood is te groot, onze macht te klein:
later, als we sterker zullen zijn.

EMMANUEL
Waarom zijn mijn jonge makkers zoo min?
Waarom is hun lichaam achter gebleven
bij de goede maat van 't zich rekkend leven?
Waarom kijken hun oogen de wereld niet in,
frank en vrij als betaamt een kind van God?
Waarom werd de groei van hun geest geknot,
gingen daarin duizend kiemen te gronde,
die de wereld vermooien konden?

Maakt een einde aan deze bitterheid,
zoo ge waarlijk tot macht gestegen zijt.

ZELFVERZEKERDEN
Wèl hebben we macht, maar zij is te klein:
't zijn in alles de meesters die schuldig zijn.

EMMANUEL
Waarom zijn de arbeiders op de fabriek,
Waarom zijn de werksters op de kantoren,
van hun arbeid beu, van hun arbeid ziek?
Waarom heeft hij voor hen allen verloren
wat hem maakt tot zegen: zin en muziek?
Zoo ge dringt vooruit, zoo ge waarlijk stijgt,
waarom dan zooveel broeders gelaten
in die hellen, waar Gods gezang eeuwig zwijgt?

ZELFVERZEKERDEN
Op der meesters wil stuit onze macht:
zij hebben dit alles zoo uitgedacht.

Maar dit hebben we wel vermocht:
het dagelijksch werk werd een korte tocht
door die dorre woestijn. Eer de zon wegzinkt,
zijn ze vrij om te leven, naar 't hart hun dringt,
vrij te eten van 't puurste geestesbrood:
wij reiken 't hun, wij hebben ze genood.

Wij vangen ze op, we wekken hun geest;
we leeren de taal hun der kennis verstaan.
We maken ze rijp voor het schoonheidsfeest...

EMMANUEL
O makkers, ze zijn daar te ver vandaan:
te diep, te diep vrat in hen zich de dood:
wat kunt ge bieden zóó diepen nood?

ZELFVERZEKERDEN
De droom, waar moeder ons zelf mee genas,
stralend als goud en doorzichtig als glas:
Kameraadschap, die eens komt door ons op aard.
Haar vreugde wordt allen geopenbaard.

MOEDER
O kindren, mijn droom heelt niet hun nood:
te diep, te diep vrat in hen de dood.
Hij heeft het uw diepsten nood ook niet gedaan:
ik zie door Uw oogen zijn wolken gaan
en de zon van mijn droom verjaagt ze niet...

ZELFZOEKENDEN
Hij verjaagt ze wèl, moeder. Aan 't verre verschiet
van onze gedachten schittert zijn licht;
zijn vleugels dekke' ons verlangen dicht...

MOEDER
O kindren, bedrieg toch u zelven niet!
Al spande ik mijn vleugels nog zoo ver,
al spande ik ze van ster tot ster,
uw groot-verlangen omspannen ze niet.
Dat stijgt uit diepten, die ik niet mat;
dat spreekt van een wereld, die ik vergat.

Ik val voor u niet met het hoogste saam,
mijn naam is voor u geen heilige naam
die uw wezen met loutere krachten voedt.
Ik ben voor uw hart niet het hoogste goed...

Ik trapte eens op mijn eigen hart,
ik verloochende eens mijn diepsten wil...
Dat was het, dat was het, wat mijn kracht brak.
Ik raakte in de netten van twijfel verward:
ik moet uitgaan vóór andren, maar ben zelf zwak,
ik moet andren bezielen en werd zelf kil...

O dat nu ergens oplaaide een vlam,
wier vurige tong mee omhoog mij nam.
O dat opborrelde ergens een bron
Waar ik stalende kracht uit drinken kon.

(Onvervaarden komen op.)

ONVERVAARDEN
Wij zijn de bron
waar staal uit welt;

wij zijn de vlam,
die het vele versmelt
tot één wil en één geest.

Wij wekken den klank,
wij brouwen den drank,
wij bereiden het feest.

We smeden het zwaard,
we stalen de kracht;
We hebben één doel op aard:
macht!

Werkers balt u saam
tot een oorlogswacht!
Niets kan weerstaan
uw ontelbaar geslacht,
geen man en geen macht,
wanneer ge, één schare, één leger, één volk,
aanstormt als koperen onweerswolk.

MOEDER
Zoo wilde eens mijn wil, zoo sprak eens mijn mond.
Zoo beval ik te zijn, wie zich aan mij verbond.

ONVERVAARDEN
't Is nu de tijd:
de dag en het uur:
genoeg geschreid
en geduldig gebeid;
de wereld wordt vuur!
De wereld wordt vuur en de dag wordt bloed.
Valt aan! Alles hangt aan uw wil, aan uw moed.

MOEDER
Zoo streefde ik naar macht, zóó zocht ik naar recht,
zóó zocht ik naar vrede! Al 't andre was slecht,
al 't andre was droom of was waan.
Omhoog naar het heil ging één enkle baan,
en ik alleen wist die, ik alleen.

En wanneer in den droom mij de strijd verscheen,
de laatste, dan veerde mijn hart omhoog;
dan straalde mijn oog;

dan zwaaide ik boven mijn kindren de vlag,
zingend ‘nu komt onze dag’.

Dan zag ik het offer, dan zag ik den dood,
niet als lood of nood;
er flitste uit den nacht van zijn aangezicht,
verblindend licht...

ONVERVAARDEN
Wij zien dat licht, wij voelen dat vuur;
wij staan in een heerlijk avontuur.
Wij zijn alles te drage' èn te doen bereid
opdat triumfeere gerechtigheid.
Om 't even is ons, wat met ons geschiedt,
zoo een nieuwe vrijheid maar wortel schiet.
Om 't even of ons eigen hart versteent,
zoo door ons geen verdrukte maar langer weent.

MOEDER
Verduisterd in u brandt voort heilig licht,
en heilig willen werd in u ontwricht...

ZELFVERZEKERDEN
Moeder! gij voeddet ons op tot geduld;
zij rukken af onrijpe halmen...
Verbroken zijn van den keten de schalmen,
verstrooid zijn wij door hunne schuld!

ONVERVAARDEN
Als eerste wet, die ons leven regeert,
moeder, hebt gij ons dit geleerd:
strijden den onverzoenlijken strijd
tot de macht van den vijand is gebroken.
Maar zij hebben die wet ontdoken
en verloochend...
Zij hebben den vijand de hand ter verzoening gereikt.

Zij hebben zich met den vijand verbonden
om ons te verdringen, om ons te verslaan...
Zie onze armoe moeder, zie onze wonden
en zie nu die opgeblazenen aan...
dan weet ge waar de trouw wordt gevonden.

(De moeder wendt zich tot de onvervaarden.)

ZELFVERZEKERDEN
Wee! moeder wendt zich van ons af.
Zij luistert naar de stem dier verloornen...
Moeder! wij zijn toch uw eerstgeboornen,
wij zijn toch het koren en zij het kaf...

(De moeder wendt zich tot de zelfverzekerden.)

LEIDER DER ONVERVAARDEN
Moeder? ik ben toch uw rechtgeaarde,
ik ben toch uw rechtgeaarde zoon!
Luister niet naar die laffe bastaarden...

LEIDER DER ZELFVERZEKERDEN
Moeder! wij hebben uw woord verstaan.
Moeder! wij hebben uw wil gedaan.
Wij zijn uw kindren, wij dragen uw kroon.

ONVERVAARDEN
Moeder! zij vervalschen uw wil...

ZELFVERZEKERDEN
Moeder! zij verwringen uw spil...

(onvervaarden en zelfvoldanen tezamen.)

Moeder! gij behoort ons, ons alleen...

ONVERVAARDEN
Zeg dan toch, dat ge bij ons behoort...

ZELFVERZEKERDEN
Zeg dan toch, dat g' ons uitverkoort.

(tezamen)

Wendt u van hen weg! Wendt u tot ons heen!

ONVERVAARDEN
Ik ben toch uw kind...

ZELFVERZEKERDEN
Ik ben toch uw zoon!

MOEDER
O kindren, ge verscheurt mijn hart;
ik faalde met u, ik wil met u lijden,
maar uw twist maakt mijn oogen blind,
maar uw twist maakt mijn dagen zwart.
Verdroogd is mijn oogst, verbrand zijn mijn weiden,
ontbladerd mijn wouden, mijn wat'ren verstard!

Beiden zijt ge uit mij geboren;
beiden gaat ge voor mij verloren,
verloren gaat in u beiden wat
ik boven alles heb lief gehad;
verloren in u gaat broederlijkheid...
en het is naar haar, dat heel mijn hart schreit...

Ge hebt beiden gedwaald, ge hebt beiden gefaald,
voor falen noch dwalen kon ik u bewaren:
ik faalde zelf, ik dwaalde zelf...
O zoo gij en gij weer eenig waren,
dan werd ik weer sterk, dan werd ik weer ziende,
dan vond ik den weg weer uit dit gewelf...

Er moet een weg zijn, dien ik niet weet,
maar dien gij tezamen kunt leeren,
er moet een lichtwaarheid triumfeeren
over deze schande, over dit leed...
Er moet een opgang zijn naar klare sferen,
zoo gij het pad der verzoening betreedt...

EMMANUEL
Hoort ge broeders, hoe moeder smeekt,
hoe zij bidt, dat ge u keert tot elkaar,
opdat haar ziel terugkeer' tot haar,
haar kracht aan uw kracht zich nieuw ontsteekt?

Uw twist houdt den toovercirkel gesloten,
waarbinnen z' in machtloosheid zich verteert,
waarbinnen zij onzeker, verdroten,
het sterke willen en het stoute wagen verleert.

O broeders, opent den weg tot de betere dagen,
opent den weg tot weer moedigen hoopvollen strijd!
Verzoent u!

KOREN ONVERVAARDEN EN ZELFVERZEKERDEN
Nimmer! Nooit in der eeuwigheid!

LEIDER ZELFVERZEKERDEN
Zoo deze erkent, dat hij moeder verstiet.

LEIDER ONVERVAARDEN
Zoo deze berouwt, dat hij haar waarheid verried.

LEIDER ZELFVERZEKERDEN
Zoo deze dat hij dwaalwegen ging erkent...

LEIDER ONVERVAARDEN
Zoo deze naar ons om leering en raad zich wendt.

LEIDER ZELFVERZEKERDEN
Nimmer treed ik in dier bloedigen spoor.

LEIDER ONVERVAARDEN
Nimmer volg ik dier lafhartigen baan...

BEIDE KOREN
Nooit zullen onze wegen weer samen gaan.
Nooit, nooit, nooit, nooit!

LEIDER ZELFVERZEKERDEN
Moeder, geef ons uw hart...

LEIDER ONVERVAARDEN
Moeder, leen ons uw oor.

LEIDER ZELFVERZEKERDEN
Moeder luister niet
naar wie uw wezen verried...

LEIDER ONVERVAARDEN
Moeder keer u af voor goed
van dit laf gebroed...

MOEDER
Ach ge zijt beiden mijn kind'ren...
O, ge zijt beiden mijn bloed...
Beiden hebt ge het groote gewild.
Uw willen was zuiver en goed
en ik had dit kunnen verhindren
waar zelf wijs ik geweest en zeer mild...
mijn schuld wordt aan u geboet...

(Zij zinkt neer en schreit.)

BESCHOUWEND KOOR
Gezeten, neergezeten
in zwakheid-gespletenheid,
zat van dagen, geslagen,
de moeder schreit...

In Emmanuel zijn de vonken
schier verglommen van 't heilig vuur...
O duistere dag! o donker uur!...
En nog is de kelk niet leeggedronken.

Ach de zware beproevingen
zijn nog niet alle doorstaan:
o mogen de groote beproevingen
voorbijgaan...

ONVERVAARDEN
't Is nu de tijd,
de dag en het uur,
genoeg geschreid en geduldig gebeid:
de wereld wordt vuur.
De wereld wordt vuur en de dag wordt bloed:
valt aan, alles hangt aan uw wil, aan uw moed.

Valt aan, slaat neer
het bloeddorstig beest!
Dra komt de keer,
dan begaan wij het feest.

Het feest van de wraak, die is rood en zoet.
Dan wordt alles vergolden, dan wordt alles geboet!

(Fascisten komen op.)

FASCISTEN
Vervloekt gespuis, nu genoeg gebragd.
Gekome' is de keer maar anders dan ge dacht.
Weg met u, verdwijnt! Baan vrij, eischen wij.
Ja de nacht wordt bloed en de dag wordt vuur,
maar verzuimd is uw dag en voorbij uw uur!
Gij zelf zijt het, die verpulverd, verteerd,
verzinkt in wat was en niet wederkeert.

ONVERVAARDEN
Vervloekte zwetsers! Weg! hier van daan!

FASCISTEN
Terug, of het zal u slecht vergaan...

ONVERVAARDEN
Makkers, wij moete' aan die bende voorbij.

FASCISTEN
Hoort ge niet, rekels? Baan vrij! Baan vrij!

(Zij worstelen; de fascisten blijven overwinnaars.)

Nu hebt ge uw wil, zijt ge nu niet blij?
Luistert nu goed naar wat ruischt door ons bloed.
Naar wat stijgt door de harten en bruist langs het strand
met de stem van het oude vaderland...

Luistert nu goed naar wat stormt in ons bloed
naar wat rijst door de landen, een zee van geluid,
naar wat breekt, een vlam, in de harten uit
en stort op u af en brengt u in 't graf...

EMMANUEL

(tot zelfverzekerden)

Ge dient toch één waarheid, ge volgt toch één vlag;
staat uw broeders bij en ons is de dag...

ZELFVERZEKERDEN
Niets hebben wij met die andren gemeen...

ONVERVAARDEN
Die dáár en die dáár, het is alles een...

EMMANUEL
O broeders, gij verloochent uw bloed...
Nu is alles verloren...

MOEDER
Nu wordt alles geboet.

FASCISTENKOOR
't Geknakte gezag, we zetten het recht.
We hebben den heilloozen droom geslecht;
den heilloozen droom van een broederrijk
waar allen zich wentlen in 't zelfde slijk...

We wierpen den waan van een wereld om
waar de naties in smelten als vet in een kom;

wij ham'ren elk kind in, de liefde tot
zijn land en zijn volk, die zijn beelden van God,
wij, de fascisten.

We geve' elk den rechtsgrond waarop hij kan staan;
we binde' alle rangen van 't volk te saam;
we leeren 't volk eerbied voor 't aardsch gezag,
we heffen weer hoog de vlag.

We voeren de tucht weer in 't leven in;
we maken het volk tot één groot gezin;
we leeren 't beminne' als een kostbare bloem
zijn eer en zijn roem.

We spannen zijn wil tot een sterke veer;
we maken 't voor vreemden niet bang en niet teer:
wij oopnen aan 't volk een gouden verschiet,
maar we vleien 't niet.

We leeren 't vertrouwen in eigen kracht;
we wekke' in hem wil-te-zijn, wil-tot-macht;
we ham'ren de grootheid van 't vaderland
elk hoofd in elk hart tot een ijzren bestand.
Wij, de fascisten.

Uw uur verliep, uw zon is gedaald;
uw macht viel tot scherven, uw wil heeft gefaald;
uw groei werd gestuit en uw droom bleek waan:
uw kans is verzuimd, uw dag is gedaan.

Uw roode vloed ebt terug en terug;
uw roode front toont ons dra zijn rug;
voorbij is de toover die eens trok tot u heen
de dappren de sterken; dra blijft ge alleen.

Gij mannen en vrouwen volgt ònze vlag;
ontwaakt! ontwaakt tot den nieuwen dag!
Aan 't werk voor de grootheid van 't vaderland!
't gediend met doeming van hoofd en hand!

EMMANUEL
Makkers, gelooft hen niet; het is alles valsch wat zij zingen!
Geen liefde beweegt hen, geen broederschap vuurt hen aan!
Zij spannen u strikken, zij leggen u lagen,
zij leeren u de knechtschap verdragen,
zij willen u brengen waar ge niet wilt gaan.
Zij ruien u op tegen makkers van andere landen:
zij vervreemden uw hart van hun hart, zij binden uw handen,
Zij blazen u in hun hoogmoedigen waan;
zij maken u der heeren onderdaan!

Gelooft hen niet! De moéder gelooft!
Blijft de moeder trouw met hart en hoofd!
Zij weet den weg naar 't gezegend land
waar broederschaps zuivere zonne straalt...

STEMMEN
Zij weet den weg nièt; zij is zelf verdwaald!
Eens gingen haar kindren hand aan hand:
hoort hoe z' elkaar nu vervloeken, verwenschen;
ziet hoe ze elkaar naar het leven staan...
Hoe kan zij vrede brengen den menschen
als haar kindren zelf haar gebod niet verstaan?

Wij geloove' aan de boodschap der moeder niet meer,
We willen dienen een sterkeren heer...
we willen volgen een stralender vaan...

ANDEREN
Mijn bloed is arm en mijn dag is grauw;
de smaak van het leven in mijn mond werd flauw.
O span weer in mij de veer van den moed!
Zet mijn hart in vlam: zet mijn dagen in gloed!

FASCISTEN
Hier is vuur! Hier zijn vlammen! Hier is schuimend jong bloed!

Wij gieten het over in jou en in jou...
Kom maak je los van die huilende vrouw...

(Eenigen gaan over tot de fascisten, die triomfantelijk wegtrekken.)

EMMANUEL
O moeder, moeder, zij breken de trouw...
O hoe kon dit zoo komen?... ik verdraag het niet...

O moeder, waarom sprak je niet?
Ze zijn toch je kindren, je wèl-beminde?
Je weet toch woorden, die trekken en binden?...
Je wist toch woorden vol tooverkracht
Voor een héél geslacht.

MOEDER
O zoon, oude woorden verloren hun tooverkracht
voor dit geslacht...
Ik moet nieuwe woorden, nieuwe wijsheid leeren;
ik moet inkeeren
tot de bron waar ze glanzend aan ontspringen...
Maar hoe haar vinden?

EMMANUEL
O moeder, je bent zoo vreemd zoo oud...
je stem wordt zoo dof en je hand zoo koud...
En nu schrei je... Ik heb je nooit zien schreien...

MOEDER
Ik schrei over hen en ik schrei over mij;
ik schrei over droomen, die dreven voorbij;
over bloesempracht in den nacht bevroren...

Allen zijn ze uit mijn schoot geboren;
ik heb ze met mijn melk gevoed;
ik zag ze uitgaan, vol hoop en vol moed;
ik zag ze uitgaan een juichende stoet...
Hoe velen van hen gaan voor mij verloren?

Nieuwe woorden vol tooverkracht...
Woorden waar eeuwigheid in lacht,
Wijsheid allertijden, waarheid eeuwig-jong, -
waar welt uw bron?

BESCHOUWEND KOOR (EERSTE HALFKOOR)
O donkre gang
van elk menschlijk pogen, -
elk wordt geboren
in morgenlicht,
en in het beeld
dat trilt in zijn oogen,
heft altijd de morgen
zijn verrukt gezicht...

De dag is jong,
versch zijn de krachten;
de moed is een wel,
die stroomt en stroomt;
heerlijk omstraald
door den glans der gedachte
rijst aan d'einder het doel,
waar het hart van droomt.

O zaligheid
van ieder jong pogen,
ieder nieuw beleven
van den eeuwgen drang!
te gaan met makkers,
zoo opgetogen,
zoo zeker, zoo eenig,
hart aan hart, wang aan wang.

Maar elk ding brengt voort,
als 't ontplooit zijn wezen,
kracht anders geaard, dan
't oorspronkelijk dreef;
wil die eens kwam

uit zijn diepten gerezen,
bleek onstandvastig
en niet bekleef...

Elk ding ontmoet
duizend andere dingen
die tegen hem botsen
of met hem gaan,
waar 't in binnen dringt,
die het binnen dringen;
daarom blijft géén ding eender
op den weg van 't bestaan.

Waarheid wordt bevlekt
door donkre dwaling,
daad maakt altijd schuldig,
wil altoos ontaardt;
elk geestlijk bezit
dreigt verstarring, verschraling
elk streven naar recht wordt
met onrecht bezwaard.

Zoo vielt ook gij af
van uw hoogste streven;
zoo verloochendet gij
uw heiligsten drang;
zoo verflauwde de kracht
van uw diepst beleven;
de toonhoogte zakte
van uw samenzang.

Zoo werd ge verstrikt
in al-oud verlangen;
zoo raaktet verward ge
in oude schuld;
zoo dreeft af ook gij,
zoo bleeft ook gij hangen;
daarom zijn de tijden
nog niet vervuld.

Waar begon, wanneer,
de noodlottige dwaling?
Waar tastte de ziekte
't eerst uw wortels aan?
Hoe vielt g' in de schuld?
Hoe verzwakte de straling
van den heiligen wil,
in u opgestaan?

O donker kluwen,
onontwarbaar verward
van dwaling en schuld;
als w' u zien en vragen
‘wie zal u ontwarren’,
dan beeft ons hart,
dan voelen w' ons vaak
met vertwijfling geslagen.

Gij geest die u richt,
vol welbehagen,
naar d'eindige wereld,
aan haar borst u vleit, -
gij zult menschheid nooit
door deez' branding dragen
naar de kust van een vrede
dien Gods adem wijdt.

Gij geest van ontkenning
en wild begeeren,
van brandenden haat en
borenden wrok, -
gij kunt het verderf
dezer tijden niet keeren;
gij kunt de wijzers
van de wereldklok

naar het lichtend uur
van zielsvreugde en vrede

niet zetten vooruit
één enklen tel:
zoo gij zegeviert
in de kolkende steden
blijft dood spelen met menschheid
zijn grimmig spel.

O onzeker verschiet!
O uur van omnachting!
O richtingsloos streven!
O onvruchtbaar verloop
van zooveel wat ons hart
zag in zekre verwachting, -
wie kan ontwarren
den wereldknoop?

TWEEDE HALFKOOR
Er is een die 't kan,
die kan helpen en heelen;
God kan voleinden
wat hij begon;
maar als bloemen zijn wij,
geknakt op hun stelen
die buigen naar d' aarde,
al roept hen de zon.

Er leeft een kracht
tot vernieuwen - verjongen;
in de wezens brandt
een loutrend vuur!
Niet van buiten af
heeft het hen besprongen:
't werd hun ingeplant
bij 't begin van den duur.

Moeder zie op
tot de fonklende transen;
moeder daal neer
in uw eigen hart:

het is ééne kracht
die de sterren doet dansen,
die uit dood wekt leven,
en den knoop ontwart.

(Werkloozen komen op.)

WERKLOOZEN
Wat heb ik aan jullie mooie woorden?
't Lijkt hier waarachtig wel een kerk!

Wij willen brood, wij willen werk;
met dat geteem zult je den strijd vermoorden.

ENKELE STEMMEN
Ik heb vandaag nog niets gegeten.

En mijn voeten zijn één klomp ijs...

Brood, schoenen, brandstof zijn het die ik eisch.

ALLEN
Eten! Wij willen eten!

Derde bedrijf

BESCHOUWEND KOOR
Droomenden,
schroomenden
te toonen wat leeft binnen in, -
nadenkenden,
zwenkenden
van 't gewende naar nieuw begin, -

weiflenden,
vertwijflenden,
aan den zin van het leven,
dat om te derven
als een lang sterven
hun werd gegeven, -

verwonnenen,
bezonnenen,
dringend zacht tot hèn heen,
die twijfelmoede
innerlijk bloeden,
te stelpen hun geween, -

laat allen spreken,
de harde of weeke
woorden, die opzendt het gemoed, -
laat hun smarten vorm krijgen
en hun vragen stijgen
omhoog, uit de donkere sfeer van het bloed.

Moeder, verzamel al uw kindren,
roep hen allen terug in uw schoot;
vraag niet wie meerdren zijn, wie mindren:
ze bloeden, hun wonden liggen bloot;
ze bloeden allen, ze worstlen allen;
ze worstlen allen met den dood...

Kindren slaat allen uw armen
om de groote moeder heen;

zij en gij, ge behoeft elkaars erbarmen;
alleen uw koestring kan haar verwarmen;
zij verstarde, zij werd haast tot steen.

Als ge zóó zult zijn gezeten,
samen in groote innigheid,
dan zal, gelijk licht door reten,
tot uw inglijden troostend weten,
dat ge nog niet verloren zijt...

EEN OUDE ARBEIDER
Moeder, ik wil jou bekennen
wat ik niemand nog heb bekend...
In mijn jeugd heb ik mij naar jou gewend,
ik liet jou den gang van mijn leven bestemmen.
En als jij zong van wat ging komen,
broederschap die wij zouden brengen op aard,
dan werd heel mijn hart met moed besnaard
en in een gouden droom opgenomen...
Doodarm waren we, we werkten lang,
de meesters behandelden ons als honden,
een krot onze woning; ons brood grof en zuur,
maar de lucht scheurde flarden van zegezang:
op weg, in makkerschap trouw-verbonden,
waren we naar een heerlijk avontuur.
Moeder, ik heb aldoor meegestreden
en altijd geloofd, dat ik voor jou streed;
maar nu twijfel ik... Ze zeggen, ons leed
werd minder, onze vreugd is toegenomen...
Ze rekenen 't ons met cijfers voor...
Maar het lijkt, of de jeugd van nu iets verloor
wat ònze berooide jeugd heeft bezete' en
besefte, te zijn haar kostbaarst bezit:
de hunkring die maakte onze wangen wit,
- niet naar meer gerief of wat beter eten -
maar naar een wereld van broederlijkheid.

Die wereld, zij is nog niet geboren,
de kern van het leven is als altijd,
maar de hunkring naar haar ging in velen verloren,
't geluk van een droom die zou worden vervuld.
Wij leerden volharding, 't is waar, en geduld,
maar er is ook in ons iets verschraald.
Soms denk ik, dat we zijn afgedwaald
van wat we uittogen te verwerven,
dat we zijn gekomen op vreemde erven
en weer moeten zoeken het oude pad...
O moeder, ik had je zoo lief, ik had
jou zoo lief in mijn jeugd; ik wou voor je sterven!
En dit is, wat ik niet kan begrijpen,
dat ik den smaak dier liefde vergat.
Kunnen de schoonste vruchten nooit rijpen?
Is jou rijk een droom? Was ons denken wáán?
Is het groote willen voorbijgegaan?

DE MOEDER
O zoon... o broeder: o ons beider jeugd,
zoo vol zekerheid, zoo vol vuur en kracht...
Mij heugt wat ik was voor jou... mij heugt
wat ik geweest ben voor dat geslacht...
Maar niet meer voor deze - neen, voor deze niet meer.

Mijn wil verflauwde, mijn gloed verging,
en ze komen niet los uit der zelfzucht sfeer
zoo ik niet met nieuw willen hun hart doordring.
Maar aan welk vuur ontsteek ik mijn vuur,
in deez' duistre wereld, in dit duistre uur?

EEN KLERK
Moeder, ik ben klerk op een groot kantoor:
de machine stoot woorden in mijn oor
en ik tik en ik tik... aldoor, aldoor;
's nachts is 't, of ik ze nog àltijd hoor...

Moeder! er was toch een belofte gegeven:
ik ving toch op de klank van een woord,
dat sprak van een rijker en voller leven,
maar ik voel mij in den hoek gedreven:
mijn ziel wordt bij stukjes en beetjes vermoord.
Moeder! Jij hadt ons vrijheid beloofd,
maar haar laatste restje wordt ons ontroofd.
Kun jij de willen niet anders richten,
moeder? Is er geen terug op dit pad?
Zie toch: strak als maskers zijn de gezichten
der millioenen, die ving in haar vangnet de stad,
hard als de bouwsels, die menschen nu bouwen,
met wreede torens en ziellooze muren...
Moeder! leer hun weer op hun hart vertrouwen!
Wek verlangen in hen naar de stille uren!
Temper de wentling van 't moordend rad:
wij menschen kunnen zijn vaart niet verduren...

DE MOEDER
O mijn kind... je hebt de vragen gewekt:
ik verdrong ze lang, ik wou ze niet hooren;
ik had mijn wil in die wereld verloren;
ik had mijn hand naar haar uitgestrekt...
Iets van haar gif besmette mijn bloed.
Mijn zuiverste kracht heb ik ingeboet...
Het ding heeft zij boven den mensch gezet:
recht tegen háár wet ging in mijn wet...
maar mijn eigen wet heb ik vergeten...
Met haar maatstaven leerde ik meten,
ik raakte in haar kronkels verward...
Mijn wil werd verwrongen, ontwricht mijn hart.
Kan nieuw-éénig willen in mij opstaan?
Dàn kan ik weer in den strijd vóórgaan,
dàn zal ik hervinden mijn oude kracht,
dàn word ik de Moeder van een nieuw geslacht...

EEN ANARCHIST
Moeder! ik ben maar uw verloren zoon:
in het land der werkers heb ik geen vaste woon...
hongrig naar gemeenschap is mijn hart,
maar in die jou volgen is zoovéél verstard:
daarom kwam ik niet eerder tot jou.
Ik ben je kind en mijn hart is trouw,
maar het streeft ànders dan hun verstand...
Ik heb niet het geloof in dien bouw
en ik heb niet het geloof in dien band...
Moeder! kan ik je kind toch zijn?
Wilt je mij nemen, als ik ben gegroeid?
Of moeten we alle' op één wijze gesnoeid
worden en houden éénzelfde lijn?

DE MOEDER
Kom in den kring en voel je vrij;
de bouw en de band hooren óók tot mij,
maar de géést is het meeste: de vorm gaat voorbij.
Er is één wijze, maar in eiken toon
die welt uit het hart, klinkt zij vol en schoon:
wees dèzen een broeder, wees mij een zoon...
Vrijheid maakt sterk en dwang maakt zwak:
ik weet het wel, dat ik lang anders sprak,
maar dat was, eer hoogmoed in mij brak...

WERKLOOZE
Ik vraag jou niets! Ik wil enkel weten:
wanneer komt er een eind aan den druk?
'k heb gewerkt in 't noorden; ik woonde in de keten,
je wordt er van de luizen half opgevreten!
Dat en 't eeuwige zwoegen hebben mij verdroten:
ik trok op een dag mijn banden stuk:
ik staakte... Daarom werd ik uitgesloten
van den steun: ze late' ons als vuil vergaan.
Ik heb vandaag nog niets gegeten

en ik durf niet naar huis toe gaan.
Ik heb het mijn wijf niet laten weten...
Mijn arme wijf, ze heeft het nu zwaar:
vijf kindre', en ze loopt op alle dagen...
Waarom blijven we toch alles verdragen?
Waarom trappen we de boel niet in elkaar?
Waarop wachten we nog? We zijn toch zoo velen;
jullie zeggen, we zijn zulk een sterke macht;
maar altijd heette het ‘wacht nog wat, wacht,’
als we vroegen: ‘komt nù de dag?’ - Jullie spelen
met ons. Als we klaagden, zei jullie altijd:
‘geduld maar: we gaan vooruit; we stijgen.’
Vooruit? Zie je nu, hoe millioenen hijgen
naar een stuk brood? Was er ooit zoo'n tijd?...
Je hebt ons verraden... gevoerd in een slop...
Je deedt zelf om onze nekken den strop...
O moeder! We hadden je zoo vertrouwd:
alles en alles op jou gebouwd...
Maar nu is dat alles stuk gegaan...
ik lach om je leuzen... Ik spuug op je vaan...

DE MOEDER
Kom hier mijn kind en zie mij aan.
Ik faalde vaak, ik was dikwijls zwak,
maar we mogen niet uit elkander gaan...
Zie: ik ben de boom en jij bent de tak:
we kunnen niet buiten elkaar bestaan.

Als je wilt volgen een ander špoor,
zoek het dan te samen met mij:
voor wie zoeken wil, is de weg altijd vrij,
maar weet, mijn zoon, zoo ik jou verloor,
en jij mij, dan was alles voorgoed voorbij.

EEN RIJKE
Ik durf u niet moeder noemen,
ik durf niet komen in den kring:

ik ben een van hen, die uw kindren verdoemen:
ik ben een van de rijken...

Menschen zwoegen voor mijn bevrediging,
ze zijn verspreid over de aarde;
ik ken ze niet, ik zag nooit hun gelaat,
maar ik leef van hun arbeid... Dat is het kwaad,
dat maakt mijn wezen van onwaarde...
Ik weet het, ik lijd onder het te weten,
maar ik lig gebonden aan een gouden keten...
Aan mijn ruif veel vleiers eten,
maar vrienden bezit ik geen...
Eenzaam ben ik, eenzaam, gelijk een steen
eenzaam is...

Moeder, mag ik bij u komen?
Kunt ge mij verlossen van mijn verdriet?
Ik heb tot dusver altijd genòmen...
Ik moet leeren gèven... ik kan het niet...

DE MOEDER
Word dan ook mijn kind en kom in den kring:
zet je neer tusschen de and'ren:
we willen je helpen, je hart te verandren,
maar dat is een zwaar en moeilijk ding.
Zelfzucht is daarin zonder maat gegroeid...
Wie zal je wieden? Wie is 't, die je snoeit?
Machtswil spreidt haar ranken wijd-uit...
Wie zal maken jou onkruid tot kruid?
Alléén, o kind, kan ik het niet:
hier moet opengaan een nog grooter verschiet...

EEN GELOOVIGE
Moeder! Ik ben een mensch, die gelooft in God
en tracht te leven naar Christus' gebod.
Van hem leerde ik, dat we broeders zijn,
dat we moeten dragen elkanders pijn

en samen tot één vreugde opgaan...
Daarom kwam ik tot jou, daarom volgde ik je vaan,
dáárom wil ik zijn je trouwe zoon,
want in dèze wereld is dit gebod hoon,
gebod van broederschap, dat Christus stelt...
Het stuit af op de duivelsche macht van het geld.

O moeder, wat is alles toch verward!
Deze wereld, zij spreekt in Christus naam...
Zij bidt met zijn woorden, zij knielt voor zijn kruis...
Velen, die hun broeders uitwrongen,
die persten de laatste lucht uit hun longen,
zeggen zonen te zijn van het vaderhuis...

En andren zie ik, zij loochenen God
en volbrengen al loochenend zijn gebod,
zij pogen op aarde zijn rijk te stichten...
Maar spreek ik hun over den zin van hun daad,
dan voel ik, hoe de stekende lichten
zich in mij boren, van hun spot en hun haat.

O het is alles zoo verward!
Moeder, is er geen weg te vinden,
waar bevred'ging opbloeit voor ons heele hart?
Kan 't gescheidene niet worden één?
Kunnen wij Christus naam en jou naam niet verbinden
in onze daden, in onze gebeên?

DE MOEDER
Ik weet niet, mijn zoon, of dit kan zijn:
ik ben zelf in die dingen nog als een kind,
ik ben zelf in dit schouwen nog zwak en klein...
Lang heb ik gepoogd zonder God te gaan,
steunend enkel op eigen kracht,
en waarlijk heb ik veel bestaan,
en waarlijk heb ik ook iets volbracht...

Toen kwam de beproeving: ik faalde en viel...
Nu zoek ik en worstel, worstel om licht...
Kind, hef jouw gezicht naar mijn gezicht,
laat ons samen zoeken op den grond der ziel.

BESCHOUWEND KOOR
Ja zoekt samen de moeder met het kind;
zoekt den uitgang van deze donkre grot,
dit diepe ravijn van dwaling en schuld...
Als de dienst der menschen met den dienst van God
versmelt tot één gloed, zijn de tijden vervuld...

EEN JONGEN EN EEN MEISJE NEL
Moeder! Ik heb Leendert verkoren,
om voorgoed mijn eigen jongen te zijn;
we zijn voor elkaar geboren;
maar hij wil niet van trouwen hooren...
Kunt je mij helpen in deze pijn,
moeder?

LEENDERT
We gaan al lang met mekaar:
met Paschen wordt het al een jaar.
Maar ze heeft me altijd op een afstand gehouden...
ze zou willen dat we trouwden.
Hoe kunnen we trouwen? Ik heb geen werk...
Ik ben gezond, als een paard zoo sterk,
ik wil werken, maar niemand heeft me noodig...
't Is waar, ik heb geen vak geleerd,
maar het loopt voor de vaklui nu ook verkeerd:
een kwart van hen, zeggen ze, werd overbodig.
Nel haar vader heeft vast werk bij 't spoor...
zij heeft die ellende nooit meegemaakt,
maar sedert mijn vader zijn gezicht verloor,
heeft het brood dat ik at altijd bitter gesmaakt.

Ik ben de oudste, we zijn met zijn tienen,
moeder gaat uit werken om de kost te verdienen;
het is alles armoe, wat de klok slaat...
Moeder, dáárom wil ik niet trouwen.
Ik wil niet dat mijn vrouw uit werken gaat,
terwijl ik wat knutsel, of rondhang op straat.
Ik wil haar zich niet af zien sjouwen:
een man zit toch zijn trots in het bloed...
Ik laat mij niet door mijn vrouw onderhouden:
Moeder, dat is toch ook niet goed?
Waarachtig, ik pak alles aan;
't halve land ben ik doorgeloopen,
maar niet één deur ging voor me open...
Nel zegt: ‘We moeten tòch trouwen gaan:
samen slaan we er ons wel door’.
Ze huilt halve dagen, ze zeurt aan mijn oor,
maar ik màg dit toch niet toegeven...
Ik weet wat mijn moeder leed, wat ze verloor,
hoe van haar zelf niets is overgebleven...
En daarom is het dat ik zeg:
als een jonge' en een meisje niet meer kunnen trouwe' en
stichten een gezin, als het vroeger ging,
dan moet het nu maar langs een anderen weg,
bloed bleef bloed, in mannen en vrouwen,
en het heeft recht op bevrediging.
Dan maar in donker met elkaar gevrijd,
dan maar tersluiks elkaar genomen,
gezorgd, dat er geen kinderen komen
en niet eindloos gewacht op dien ‘beteren tijd’
dien we misschien nooit zullen beleven...

NEL
Moeder, wat hij vraagt mag ik toch niet geven!
Tusschen ons zou het beste worden verdrongen,
zoo we hierin niet eerlijk bleven!
En ik wil ook een kind van hem,

dat zijn oogen heeft en zijn lach en zijn stem...
Ach God, wat is alles toch vreemd en raar:
't leven kòn zoo mooi zijn en 't is zoo zwaar...

LEENDERT
Moeder, konden we toch maar werken!
Ze zeggen: er is van alles te veel,
maar niemand van ons krijgt behoorlijk zijn deel...
Je wordt er gek van, wie kan dit verwerken?
Waarom werken we toch niet voor elkaar?

DE MOEDER
O kinderen, maak het mij niet zoo zwaar!
Het groote doel wees ik jullie aan,
maar jullie moeten zèlf zoeken de paden...
Een uur werd verzuimd, een kans ging voorbij,
Nu moeten we wachten, 't is laag getij...

NEL
We kunnen niet wachten, moeder...

LEENDERT
Wij willen niet langer buiten het leven staan...

NEL
Moeder, we zijn jong, we hebben niets misdaan...

TWEE VROUWEN
Hoort, moeder... Moeder, helpt... Wij zijn gezonden
door millioenen zusters... Millioenen monden
roepen tot u door onzen mond...
Het is het volk der moeders, dat ons zond,
het zijn de moeders der geheele aarde...

Zij leven als op een uiterste kaap
tusschen hoop en wanhoop; zij schreeuwen in hun slaap.

Als zij hun zonen aanzien, verbleekt hun wang...
‘Hoe lang nog’ fluisteren zij ‘hoe lang, hoe lang?’

En wanneer zij hun dochtertjes aanschouwen,
zouden zij willen roepen: ‘wordt geen vrouwen,
hebt niet lief, baart niet! Ge baart voor den dood,
voor helsche pijn, voor bloedig wereldavondrood!’

Moeder, ze zeggen, jij kunt de wereld bewaren
voor de verschrikkingen, die ons doen ijzen...
Is het waar, moeder? kunt ge paradijzen
oproepen uit den schoot van deze bittre jaren?

O moeder, moeder, wij durven haast niet noemen
haar naam. Maar eeuwig zullen alle' u roemen,
lof en dank u brengen verre geslachten,
zoo ge ons schenkt, dat waarnaar allen smachten,
zoo ge ons vrede schenkt...

STEMMEN
Moeder! Schenk ons vrede!

DE MOEDER
Ik moet helpen allen, ik moet redden allen:
dat is, wat ik vroeger niet begreep...
Allen zijn angstig, allen weenen,
allen gaan onder, zoo zij niet vereenen,
niet in mij, in mij niet vereenen,
gaan onder in noodlots wreeden greep...
Ik moet vóórgaan in de worstling om vrede,
ik moet afweren van menschheid het gericht...
Ik kan niet. Ik heb niet genoeg licht,
niet genoeg kracht... Ik beef voor den strijd...
Ik zit zelf vast in de eindigheid,
ik ben zelf nog vol duister verleden...
Wacht, vrouwen! Ik kàn niet... nòg niet... niet heden.

DE TWEE VROUWEN
Moeder, we kunnen niet wachten,
de dagen jagen de nachten,
het onheil komt snel nabij...

ANDERE VROUWEN
Vrede, moeder, schenk ons vrede!

DE MOEDER
Ik moet gaan, ik moet helpen,
eer de wat'ren allen overstelpen,
maar wie helpt mij?

EEN JONGEN EN EEN MEISJE JONGEN
Moeder, daar komt de toovenaar weer aan...

MEISJE
Moeder, hij speelt zulke schoone wijzen,
hij vertelt van de paradijzen
waarheen hij hen brengt, die medegaan...

SAMEN
We kunnen zijn lokkingen niet weerstaan...

JONGEN
Duizende' en duizenden makkers stroomen
hem toe: elke morge', elke avond meer.

MEISJE
Hij heeft ze gelokt, hij heeft ze genomen,
hij heeft ze betooverd, hij geeft ze niet weer.

JONGEN
Moeder, wij weten, dat valsch zijn zijn leuzen,
maar zij, die hem volgden, hadden geen keuze...
Ze stonden zoo zielig alléén, in het leege...

MEISJE
Moeder, waarom heb je zoolang gezwegen?
Wààrom riep je ze niet naar ònze wegen?
Wààrom trok je ze niet naar je toe?
Kon je het niet? Was je te moe?

JONGEN
O, moeder, wat is er toch met je gebeurd?
Wij willen niet worden van jou weggesleurd.

Daar is hij weer, moeder: hoor hoe hij lacht,
hoe hij lokt: hij wil in zijn net ons vangen.
Bescherm ons toch tegen zijn tooverzangen!

MEISJE
Spreek toch als je te spreken placht,
toen zij, die nu oud zijn, waren jong,
met een stem, die in hen elke weifling bedwong.

JONGEN
O, ik kan zijn lokking niet meer weerstaan...
Moeder! ik moet met hem medegaan...

SAMEN
Spreek dan toch moeder!

DE MOEDER
Ik moet spreken... Ja ik moet spreken.
Ik moet breken, ja ik moet breken,
ik moet breken den ban van het leugenlied:
ik kan het niet... ik kan het niet.
Ik heb gefaald... toen kwam hij omhoog.
Ik heb gedwaald... recht vooruit hij vloog...
Ik werd lauw in 't geloof, ik werd zwak in de daad:
zoo groeide zijn macht, zoo broedde zijn wil uit het kwaad...

EEN METAALARBEIDER
Moeder! ze hebben op de fabriek
een bestelling van granaten aangenomen...
Ik ben zoo ellendig... het werk maakt me ziek...
Mijn vrouw zegt, dat ik 's nachts schreeuw in mijn droomen.
Wat moet ik doen, moeder?

EEN CHEMIKUS
Moeder! op 't laboratorium waar ik werk
gaan ze een nieuw gifgas bereiden...
Waren we nu maar met z'n beiden,
maar ik heb een gezin... mijn vrouw is niet sterk.
Kunt gij me raden, moeder, me leiden?

EEN INGENIEUR
Moeder! mijn chef heeft me d' opdracht gegeven
om een nieuwe gaskamer te bouwen.
'k had gezworen, me nooit in dat werk te begeven,
ik vind den oorlog een duivelsch kwaad...
Maar dan lig ik er uit... en we moeten toch lèven!
Help me, moeder, geef me raad...

EEN ASSISTENT
Moeder, ik werk op een rubberplantage...
Assistent... Sumatra... In 't binnenland...
Ik sta bij de heeren in geen goed blaadje...
Ze zeggen, 'k heb de koelies niet vast in de hand.
'Laat die duivelsche kerels toch harder werken'...
Moeder, ik weet: ze kunnen niet...
O moeder, geknot zijn al lang mijn vlerken,
maar een beest worden wil ik niet!...
Help me toch, moeder...

EEN RECHTER
Ik ben rechter, moeder... Ik moet recht spreken,
en ik weet, dat ik onrecht bega...

Was ik als zij, zoo waar ik hier sta,
'k zou zèlf drinken en stelen, 'k zou zèlf de wet breken...
Moeder, help me! hoe kom ik vrij?

(Allen dringen steeds dichter om de moeder heen.)

DE WERKLOOZE
Ik heb vandaag nog niets gegeten
en ik durf niet naar huis toe gaan...

NEL
Moeder, wilt ònzen nood niet vergeten!
We zijn jong, we hunkren, we hebben niets misdaan.

LEENDERT
Laat niet verkwijnen mijn kracht! Laat niet verdorren haar schoot!

DE TWEE VROUWEN
Plant vrede op aarde, moeder, een groene loot,
een jonge stam! Laat hem door uw koestring gedijen!

DE ANARCHIST
Leer ons bouwen een gemeenschap van waarlijk vrijen,
Moeder!

DE GELOOVIGE
Moeder! leer mij den dienst van het hoogste goed
met uw dienst vereenen!

DE RIJKE
Reinig mijn gemoed
van zelfzucht, moeder, leer mij voor anderen leven!

VELE STEMMEN
Leer broederschap, die tusschen ons werd verdreven,
leer ons te zijn voor elkaar, leer ons offermoed.
Geef ons den vrede van 't hart, waarnaar wij dorsten;
laaf ons met liefde, zoo g' uit de liefde zijt...

MOEDER
Droog is mijn tong, droog zijn mijn borsten.
Ik kan u niet helpen, ik kan u niet laven,
Ik kan u niet geven, dat waar ge om schreit!

STEMMEN
De moeder kan niet helpen,
zij kan onze gids niet meer zijn,
zij werd zwak en haar stem is klein,
zij kan onze tranen niet stelpen.

O moeder, als jij zwijgt, wie zal dan spreken?
O moeder, als jij ons niet helpt, wie zal ons dan helpen?
O moeder als jouw kracht bezweek, wie zal dàn met kracht ons vullen?
Moeder, zie je niet dat wij amper staan?
Moeder, voel je niet dat wij onder gaan?
Moeder help, help moeder, wij sterven!

MOEDER
Ik kan niet helpen... ik kan niet...

STEMMEN
Wij verderven...

(Stilte)

BESCHOUWEND KOOR
Eens reest ge op in trots:
nu wordt ge ontluisterd;
en in eigengerechtigheid:
nu zijt ge ontdaan.

Uw kracht is verzwakt;
uw wil is verduisterd;
van uw kinderen zijn velen
andre wegen gegaan...

Ge hadt àlles ontleed
ge hadt àlles begrepen;

fel drong in de toekomst
uw borend verstand:

zóó en zóó moest het gaan:
de bijl was al geslepen...
Maar 't ging anders, ja anders:
verlamd werd uw hand...

Verkleind is uw kracht;
uw eenheid gebroken,
uw doel weggedoken
in nevel en nacht.
Rondom u ziet
ge de vijanden zwermen;
uw kind'ren kermen
dat ge hen verliet...

Ge hebt Eén veracht,
Ge hebt Eén vergeten,
hem, die winden doet zwelle' en
mensch-harten beweegt:

ge groeft eigenmachtig uw spoor,
ge vocht in uw eigen veete:
eens blonk zijn naam door uw daden:
ge hebt dien uitgeveegd...

(Stilte)

DE MOEDER
Niet uit mij de drang, niet uit mij de kracht:
alles moet worden in mij volbracht...

EMMANUEL
O moeder, en o broeders: hier is iets groots geschied,
Geschokt in zijn diepste diepten werd het innerlijk gebied.
Waan werd verbrijzeld, gesloopt eigengerechtigheid,
schuld werd erkend en beleden: wèl 't hart dat haar belijdt.
Wèl het hart, dat in deemoed opengaat,

om te worden gesterkt met kracht, om te worden gevuld met raad.

Wèl alle harten, waar dit in geschiedt:
zij worden telkens herboren, tot een àl wijder verschiet.

BESCHOUWEND KOOR
Er is een kracht, haar naam weten wij niet,
maar wij kennen haar werking in ons en and'ren:
't is door haar, dat het wonder aldoor geschiedt,
zij doet alle duister in licht verand'ren.
Zij werd in ons vóór de tijden geplant,
een stek uit een eeuwig vaderland.

EEN STEM
Als we verkilden, werden leeg en arm,
maakt zij ons weer rijk, maakt ons vol en warm.
We noemen haar God, we bidden tot haar,
maar we konden niet bidden, zoo z'in ons niet waar.

BESCHOUWEND KOOR
Wij oopnen ons hart, zij buigt tot ons heen,
zij keert tot ons in, zij wordt met ons één.

EMMANUEL
O Moeder, die kracht, zij is ook in jou;
zij kan in je weer spannen, wat zwak werd en flauw;
zij kan je weer geven, wat de wereld je nam;
zij kan je weer maken het vuur en de vlam.
Moeder, ben je nu deemoedig gezind?
Kunt je weer vertrouwen als een kind?
Buig dan over naar de allerdiepste bron;
bedenk wat je waart eer deze aardedag voor je begon.
Bezin je op den drang naar gerechtigheid,
die op den grond van je wezen leit;
bezin je op den wil naar broederschap,

die je voerde door d'eeuwen stap voor stap
en je den weg tot de harten ontsloot.

MOEDER
Drang-naar-gerechtigheid leeft in mijn schoot;
wil tot broederschap werd in mij geplant,
een stek uit een eeuwig vaderland.
Ze zijn in mij, ze zijn in hen allen;
ze zijn de onrust, ze zijn de rust;
ze zijn binnen de vesting en buiten de wallen,
ze zijn de watren en ze zijn de kust...
O kracht, die ik in mijzelve erken,
en die toch is zóóveel meer dan ik ben,
als de vlammenhaard méér dan de kleine vonk,
d'oceaan dan de druppel, die uit haar sprong, -
o kracht in mij en toch buiten mij,
maak mij van schuld en twijfel vrij!
Sta in mij op en in al dezen
sta op! heilig ons voor ùw werk!
Neem de angsten weg, verdrijf de vreezen;
maak ons armen rijk, maak ons zwakken sterk!

KOOR VAN SMEEKENDEN
Gij die door d'eeuwen de menschen verbond,
doe aan de moeder uw wezen kond!
Wees de vlam in haar oog en de roep uit haar mond!

EMMANUEL
Heel de moeder! maak haar hart gezond!

DE MOEDER
Kan ik worden gered? Kan ik worden genezen?
Kan ik worden van binnen weer opgericht?
Kan ik om mij heen weer zaamlen al dezen?
Weer worden hun staf, weer worden hun licht?

BESCHOUWEND KOOR
Nog kunt ge worden
gered - genezen;
nog kunt ge worden
Gods vlam, Gods zwaard;
nog kunt ge staan
herboren - herrezen;
zoo ge wilt wenden u
Gode-waart.
Nog is het pad
naar verlossing open;
nog laten de wanden
een uitgang vrij;
nog kunt ge uw hart
in de gloeden doopen
van een nieuwen daagraad,
maar de tijd snelt voorbij.
De tijd snelt voorbij,
de wijzers bewegen
naar het uur bestendig,
dat de dag vergrauwt,
dat dit menschdom staat
aan het einde der wegen,
dat te laat het erkent
en te laat berouwt.

KOOR VAN SMEEKENDEN
O voer aan de klippen ons nog voorbij!
Zet in de moeder uw adem vrij!
Maak haar sterk met uw kracht, met uw blijdschap blij!

ALLEN
Komt, makkers allen, helpt! Weert af het dreigend gericht!
Beurt op het hart van de Moeder! Maakt de donkere dagen licht!
Het uur is nog vrij voor de daad,
de weg nog vrij naar het heil!

O makkers, voor het heil van allen,
laat ons hebben àlles veil!
Vandaag is ons nog gegeven,
morgen is misschien te laat!
Het gaat om dood of leven!
Hoort den roep! Hoort den roep! Volgt den roep, kameraad!